

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Аліна Муртішева,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державного будівництва
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0001-6520-7297

Максим Біляк,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня спеціальності 081 Право
факультету прокуратури
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0009-0000-3253-2990

DOI 10.32782/2306-9082/2024-53-1

УДК [342.25:340.5](481+474.3+477)

Емпіричний досвід розбудови місцевого самоврядування Норвегії та Латвії як інструмент вибіркового впровадження в Україні

Сучасні події в Україні змушують замислитись над тим, яку стратегію розвитку нашої держави обрати після закінчення воєнного вторгнення. З впевненістю можна констатувати наявне де-юре численне скорочення населення та зміну де-факто адміністративно-територіального поділу, що в перспективі послужить рушійною силою та зумовить нагальну потребу

оптимізації органів місцевого самоврядування. Наразі існують дієві механізми, які успішно використовують високорозвинуті пострадянські держави, які набули членства в Європейському Союзі та інші самодостатні незалежні країни.

Проблемні питання, які повстають при організації реформ місцевого самоврядування та які постають

під час подальшої діяльності останніх, завжди будуть предметом наукового дослідження науковців відповідних держав. За останній час вивчення практики децентралізації європейських країн зацікавило таких вітчизняних вчених, як Лялюк О.Ю., Петренко І.В., Мурзіна Т.А., Мінакова Є.В., Петришин О.О.

Метою статті є порівняльна характеристика функціонування органів місцевого самоврядування країн Норвегії та Латвії в аспекті виокремлення найбільш актуальних та ефективних прийомів для ймовірного запозичення в майбутньому, а також обґрунтування запровадження інституту префекта чи більш повноважного органу та як основного суб'єкта державного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування.

Питання реформування місцевого самоврядування є об'єктом дослідження багатьох науковців, а окремі пропозиції щодо удосконалення цього інституту продовжують вироблятися і в умовах правового режиму воєнного стану. Реформа децентралізації в Україні, відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. [1] повинна була сприяти розкриттю в абсолютній мірі змісту місцевого самоврядування та, перетворивши саму систему місцевого самоврядування в доступний для громадян інститут влади, розбудові демократії.

В Україні серед багатьох науковців та експертів прийнято вважати, що коли мова йде про реформу місцевого самоврядування та загалом про саму форму української децентралізації, потрібно говорити про обрання, як певного шаблону для подальших впроваджень польську модель місцевого самоврядування. І навіть в цьому випадку як кожна медаль має дві сторони, так і серед дослідників

існує дуалізм думок про схожі моделі в запровадженні децентралізації.

Прибічники польської моделі зазначають, що Україна, як і Польща в 1990 році прийняла закон про місцеве та регіональне самоврядування. Але, на протигагу від Польщі, Україна не мала достатньої територіальної основи для дієвого місцевого самоврядування на базовому рівні, насамперед – сільських рад. Проблема полягала в тому, що занадто дрібні сільські ради не мали можливості реалізовувати всю повноту повноважень, які закон покладав на них. Ці недоліки призвели до того, що більше повноважень були закріплені за вищими щаблями управління, а повноцінне місцеве самоврядування мало розвиток тільки на рівні міст обласного значення. Навіть на цьому етапі відмінність української ситуації призвела до того, що до 2014 року дієвість і повноважність українського і польського місцевого самоврядування виглядала дуже різною, і нагальним питанням було започаткування необхідних, функціональних реформ [2, с. 4]. Відповіддю було схвалення 1 квітня 2014 року розпорядженням № 333-р. Уряду України «Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади» (далі – Концепція), і саме це і започаткувало нову реформу децентралізації влади, яка згодом мала декілька спроб конституційного закріплення, зокрема, в проекті внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) у 2019 році [3].

Ця Концепція передбачала окрім передачі повноважень та ресурсів органів місцевого самоврядування місцевим радам, а й додатково організацію спроможних територіальних громад, які в подальшому в повному обсязі зможуть реалізовувати свої повноваження. Мається на увазі, що в Україні необхідно було провести реальну реформу адміністративно-територіального устрою. Втім, потрібно зазначити

про певну неготовність влади до такої реформи шляхом конституційного реформування та заміну останнього ухваленням відповідних законів. Таким чином застосували спробу створення спроможних громад через механізм добровільного об'єднання існуючих міських, сільських, селищних територіальних громад навколо центрів економічної активності.

Прийнято вважати, що в свій час саме такий шлях опанували Скандинавські країни. І в цьому контексті потрібно провести деякі паралелі і зазначити про високу вірогідність, що Україна при обранні деяких підходів та важелів проведення реформи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою обрала саме скандинавський шлях. В приклад можна поставити і бюджетну децентралізацію, яку запроваджено в Україні в грудні 2014 року шляхом внесення змін до Бюджетного кодексу України. Це додатково дало змогу наблизити українську бюджетну систему до «скандинавської» моделі.

Прийнято вважати, що в свій час саме такий шлях опанували Скандинавські країни. І в цьому контексті потрібно провести деякі паралелі і зазначити про високу вірогідність, що Україна при проведенні реформи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою обрала саме скандинавський шлях. Як приклад можна навести і бюджетну децентралізацію, яку запроваджено в Україні в грудні 2014 року шляхом внесення змін до Бюджетного кодексу України. Це додатково дало змогу наблизити українську бюджетну систему до «скандинавської» моделі. Тому варто звернути увагу на порівнянні іноземного досвіду, зокрема, Норвегії, а також досвіду країни Балтії, а саме Латвії.

У Норвегії система місцевого самоврядування була сформована з метою оптимізації взаємодії між державою та муніципалітетами [4, с. 151].

На сьогодні уряд Норвегії не зупиняється у вирішенні проблем, які постають при організації місцевого самоврядування. Спочатку Норвегія брала за основу і розвивала досвід інших європейських країн, передусім – скандинавських сусідів. Метою того періоду реформ було скорочення кількості муніципалітетів завдяки поглинанню високо розвинутих не тільки в економічному плані, а й по всім іншим показникам ефективності, менш успішних. Зважаючи на досвід Данії, Норвегія провела реформу муніципалітетів у період з 1960 по 2007 роки, результатом якої стало об'єднання 270 муніципалітетів в 98 [5, с. 52], тобто кількість скоротилась майже втричі. Наприклад, Швеція в період з 2003 по 2015 рік провела регіональну реформу, утворивши з 21 області 10 [6]. Негативні прогнози, що через реформу скоротиться обсяг міжмуніципальної співпраці, не справилися. Для Норвегії також однією з головних задач було зробити муніципалітети залученими до реалізації перспективних проектів, ініціативними партнерами в спільних програмах.

Норвегія, яку прийнято вважати одним з найстаріших королівств світу, в порівняно короткий строк пройшла шлях, який тотально перетворив її соціально-економічну поставу: від найбіднішої, не презентабельної до однієї із найзаможніших та впевнених в завтрашньому дні країн. На думку науковців, Норвегія та інші північно-європейські держави, впевнено розвиваються і процвітають, поєднуючи синергію високого рівня виробничої та творчої активності тамтешнього населення [7, с. 354].

Місцеве самоврядування в Норвегії має вікову історію стійкого досвіду та бере свій початок з закону 1837 року (саме цей закон, прийнятий після кількох років конфлікту між королем Швеції і норвезьким парламентом, вважається першим

законом про місцеве самоврядування в Європі), який встановлював обов'язок для кожного округу, сільського чи міського, засновувати муніципалітет з обраними представниками. За часів коли Норвегія була в складі унії зі Швецією, місцева влада досягла високого ступеня незалежності, автономії, яка в подальшому дозволила їм розбудувати інфраструктуру та розширити послуги соціально-економічного достатку, матеріального забезпечення [8, с. 34]. В 1882 році був запроваджений обов'язковий податок на доходи, який посунув податок на нерухомість у якості первинного джерела місцевих доходів. Перевагою при цьому було те, що муніципалітети мали свободу у встановленні ставок податку.

Характерними відмінностями від нашої держави є й те, що місцеве самоврядування довгий час не мало формального конституційного чи законодавчого захисту, як це має місце в більшості інших Скандинавських країн та країнах Балтії (наприклад, Латвії). Втім, не дивлячись на це, місцева влада є функціонально здатною, виконує провідну роль в охороні здоров'я, освіті, та не стоїть осторонь від інших послуг соціального благополуччя, займає близько 20 відсотків в загальній зайнятості населення.

Якщо згадати про Основний закон, то Конституція Норвегії 1814 року (зокрема, зі змінами 2015 року) не згадувала про місцеве самоврядування, попри спроби виправити цю ситуацію. Врешті-решт і Закон про місцеве самоврядування 1992 року також не наділяв обов'язкового правового захисту місцевому самоврядуванню [9, с. 56]. Але станом на 2024 рік в статті 49 Конституції Норвегії офіційно закріплено за мешканцями «право управляти місцевими справами через місцеві, демократично обрані органи» [10]. А в Законі про місцеве самоврядування 2018 року вперше закріплено принцип місцевого самоврядування. Законом визначені

відносини між національним та місцевим рівнями врядування, що включають принцип субсидіарності, вільне розпорядження місцевими доходами та обмеження втручання у справи місцевого самоврядування крім того, що є необхідним для досягнення загальнодержавних цілей. Цим Законом також встановлюються правила для органів рад та адміністрацій (муніципальних, і окружних), фінансових планів та бюджетів, аудиту, нагляду, визначаються правила для підприємств місцевих влад, а також правила міжмуніципального співробітництва. Окремі галузеві закони описують функціонування органів місцевої влади в різних секторах, визначенні також і в окремих законах і характеризують питання не тільки місцевих виборів, а й меж місцевих урядів і свободи інформації. Законодавство Норвегії не містить положення, яке б наділяло муніципалітети загальною компетенцією, але всупереч цьому вони можуть відступати від меж своїх визначених функцій, тоді коли це відповідає місцевим інтересам і в тому випадку, коли така функція не доручена для виконання іншому органу влади.

Започаткована у 2014 році урядом Норвегії нова муніципальна реформа призвела до того, що на початок 2020 року 119 муніципалітетів (комун) були об'єднані у 47, а відтак зменшено загальну кількість з 428 до 356 [5, с. 54]. Уряд має намір продовжувати реформу, оскільки з 356 муніципалітетів 21 ще налічує одну тисячу чи менше мешканців. Як за зразок можна взяти те, що парламент задля уникнення примусового об'єднання, обрав шлях заохочення до об'єднання фінансовими стимулами і наданням нових функцій для укрупнених, більш спроможних одиниць. Сам процес розпочали у 2014 році з вивчення питання, в результаті якого були вироблені такі рекомендації: мінімальний розмір спроможного муніципалітету має становити 15–20 тисяч мешканців;

їх структура – відображати функціональні сфери суспільного розвитку; мікроменеджмент з боку держави має бути замінено на більшу місцеву політичну участь. У 2015 році урядом було запропоновано оновлені повноваження укрупнених муніципалітетів переважно у сферах соціального захисту та місцевого розвитку (у сфері початкової освіти (до 10-го класу), амбулаторного медичного обслуговування, послуг для літніх людей, відповідають за деякі соціальні послуги, зонування, економічний розвиток і муніципальні дороги), на які і робиться основний наголос у самій структурі децентралізації повноважень органів місцевого самоврядування.

У червні 2017 року Парламент Норвегії схвалив новий територіальний поділ і певні об'єднання відбулися у 2017–2018 роках (було схвалено кілька об'єднань округів зі скороченням їх кількості з 19 до 11 станом на січень 2020 року). Після місцевих виборів у 2019 році переважна більшість нових муніципалітетів почала повноправно функціонувати з січня 2020 року [9]. Як правило, об'єднання були добровільними, але мали місце і виключення, а саме 13 малих муніципалітетів були об'єднані примусово, тому що відхиляли пропозиції, запропоновані їх сусідами. Парламент обрав дієвий механізм, який давав поштовх до об'єднання розробивши та впровадивши економічні важелі (стимули) для тих, хто вирішив об'єднатися, у тому числі одноразові виплати загальним розміром близько 145 млн в перерахунку на євро. Окремо були розроблені зміни до урядової системи субвенцій, які в свою чергу віщували для об'єднаних муніципалітетів упродовж 15 років компенсацію за будь-яку втрату коштів базових субвенцій чи додаткових дотацій малим муніципалітетам. Станом на сьогодні після протестів новий уряд вирішив скасувати три з нових повітів (округи) у 2022 році

та відновити сім старих, і з 1 січня 2024 року в Норвегії налічується п'ятнадцять округів (фюльке) [11]. Одразу спадає на думку наявність соціальних та політичних факторів, які сильно впливають на структуру адміністративно-територіального поділу країни, яка підлягає постійному перегляду. На сьогодні у Норвегії діє дворівнева система місцевого самоврядування (рівень регіону та рівень комуни), яка включає 15 фюлькескомун (fylkeskommune) обласного рівня та біля 357 муніципалітетів [12].

На рахунок контролю за здійсненням повноважень в рамках законодавства органами місцевого самоврядування, потрібно сказати, що деякими повноваженнями наділені губернатори округів. Це схоже на інститут префекта, метою діяльності якого визнають забезпечення верховенства права і законності у діяльності органів місцевого самоврядування. Закон про місцеве самоврядування наділяє губернаторів округів повноваженнями з нагляду за законністю дій органів місцевого самоврядування під час виконанні своїх обов'язків, і лише з питань, відносно яких закон передбачає такий нагляд. Крім цього губернатори погоджують здійснення нагляду іншими державними органами, якщо це передбачено і не суперечить галузевим законам, щодо якості харчових продуктів, інспектування у сфері праці та інші. Таким чином губернатори діють і від імені центральних міністерств у рамках галузевого законодавства, відповідно до якого на практиці нагляд може виходити за рамки виключно контролю легітимності [8, с. 37].

Фінанси становлять ту точку опори, яка, згідно з Архімедом, дає змогу перевернути весь світ.

Кардинал Рішельє.

Ефективною правовою основою управління фінансами, на яку потрібно звернути увагу, є норми Закону про місцеве самоврядування, які вимагають

створення контрольної комісії в усіх органах місцевого самоврядування, аби забезпечити повсякденний моніторинг фінансового менеджменту та забезпечити відповідного аудиту фінансової звітності. Комісія має складатися як мінімум з п'яти членів, включаючи щонайменше одного члена ради, проте до її складу не може входити голова ради та інші посадовці, наділені функцією прийняття рішень. Голова комісії не може бути представником той самої партії чи політичної сили, що і голова ради. Крім того ради повинні забезпечувати професійний аудит фінансової звітності та різних видів діяльності призначенням аудитора в рамках міжмуніципального співробітництва, чи обранням інших договірних умов. Закон про місцеве самоврядування встановлює вимоги до фінансових планів, річних бюджетів, річної звітності та фінансового менеджменту. Бюджет має бути збалансованим, операційні витрати повинні покриватися поточними доходами. Дефіцит, як правило, має бути закритий протягом наступного року після виникнення, можливо отримати запозичення на капітальні інвестиції та деякі інші цілі, але кредити необхідно виплачувати щороку.

Щодо Латвії то її політика розвитку місцевого самоврядування деякими рисами схожа на Норвегію. Стратегія розвитку зводиться переважно до тенденції поступового зменшення кількості муніципалітетів, з паралельною перевіркою раціональності та ефективності цього скорочення.

На відміну від Норвегії і України, Латвія країна, яка є членом Європейського Союзу. Зважаючи на те, що Україна взяла курс на євроатлантичну інтеграцію, підписавши Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, яка набрала чинність з 1 вересня 2017 року, доречно

було би практичний досвід перейняти і в нашому випадку. Особливо беручи до уваги те, що простежується аналогічний підхід, а відтак вже можна стверджувати про його ефективність у практичній площині.

Схожість реформи адміністративно-територіального устрою Латвії, як і України в тому, що це було політичним рішенням, і мало на меті реформування вже неактуальної радянської системи на базі частково ратифікованої Європейської хартії місцевого самоврядування та одночасної підготовки країни до вступу в Європейський Союз. Процес об'єднання невеликих утворень (повітів) проходив повільно, не останню роль зіграла відсутність закріплення часових рамок завершення процесу амальгамації [13; 14]. У результаті реформи створили нові адміністративно-територіальних одиниці – муніципалітети (*novadi*) з повноцінним місцевим самоуправлінням, а більш дрібні повіти (*pagasti*), формально залишилися, втім втративши при цьому власні органи самоврядування.

Так як і в Норвегії, в Латвії мотивацією до амальгамації невеликих за розмірами утворень стала неабияка фінансова допомога державою подібних перших кроків. Додаткова дотація в розмірі 5% до загального бюджету об'єднаних повітів була своєрідним бонусом. Більш того, нове об'єднання отримувало 285 тисяч євро, як разову допомогу при закінченні усіх необхідних процедур до 2009 року, відповідно з регламентованими поправками до закону.

Не дивлячись на те, що перша версія Закону про адміністративно-територіальну реформу 1998 року не встановлювала строки завершення процесу амальгамації, Латвії вдалось за короткий проміжок часу провести реформу та поліпшити матеріальне і удосконалити інфраструктурне становище нових об'єднань, вклавши в цей проект 160 млн. євро та об'єднати більш ніж

35 одиниць [14, с. 165]. В 2019 року уряд Латвії схвалив концептуальну доповідь Міністерства охорони навколишнього середовища та регіонального розвитку Латвії щодо адміністративно-територіальний поділу, яка передбачає укрупнення існуючих 110 муніципалітетів або країв до 36 [15]. І станом на 2024 рік відповідно до Закону про адміністративні території та поселення від 1.07.2021 року в Латвії успішно проведена оптимізація та розділення на 36 країв (novadi) [16].

Як і в Норвегії, так і в Латвії існує асоціація місцевих і регіональних влад (LALRG), яка бере свій початок з 1991 року [8, с. 24]. Асоціація налічує до 30 співробітників у центральному офісі в Ризі, а також має представництво в Брюсселі і уповноважена представляти інтереси всіх органів місцевої влади в щорічних переговорах з центральним урядом. Це закріплено в Законі про місцеві уряди і стосується фінансових трансфертів, запропонованих законопроектів та інших питань, які можуть вплинути на місцеве самоврядування [9, с. 32].

Ще однією перевагою LALRG є те, що вона одна із засновників Муніципального тренінгового центру (МТЦ). МТЦ – неурядова організація, яка проводить навчання для представників та персоналу органів місцевого самоврядування. Також в 2004 році Асоціація заснувала компанію «Муніципальний консалтинговий центр» для надання певного роду послуг, наприклад, консультацій з фінансових питань і підготовки проектів, що одержують фінансування ЄС, що свідчить про намагання якомога професійно підійти в питаннях забезпечення організації і функціонування самих органів на міжнародному рівні.

Нагляд і контроль з боку держави за діяльністю органів місцевого самоврядування здійснюють різні органи і установи. Контроль державними міністерствами і відомствами

регламентований і обмежений законом. Міністерство охорони навколишнього середовища та регіонального розвитку, є галузевим міністерством, яке відповідальне за нагляд і контроль над місцевими самоврядуваннями.

Певна обмеженість контролю міністерством над органами місцевого самоврядування полягає в автономії останніх відповідно до закону. З огляду на це міністерство не може скасувати або визнати такими, що втратили чинність акти індивідуального характеру, прийняті органами місцевими самоврядування. Тільки фізична або юридична особа, інтереси якої порушують таким рішенням, може подати до адміністративного суду на місцевий орган.

Деякі повноваження щодо державного контролю та нагляду має і Міністерство фінансів. В установленому порядку міністерство відслідковує процес виконання зобов'язань органів місцевого самоврядування, пов'язаних із запозиченнями, регулярно проводить аналіз фінансового становища останніх, беручи за основу щомісячні звіти. Ключова мета щомісячного фінансового моніторингу з боку Міністерства фінансів полягає в уникненні ризиків з фінансової нестабільності місцевих бюджетів.

Поряд з державними міністерствами, нагляд та контроль за органами місцевого самоврядування здійснює Бюро державного аудиту (незалежний зовнішній орган, який в рамках своєї компетенції здійснює нагляд за місцевим самоврядуванням через фінансовий та майновий аудит), та Бюро із запобігання корупції та боротьби з нею (антикорупційна державна установа в системі Кабінету Міністрів) і Антимонопольне відомство [17].

В Україні реформу системи органів місцевого самоврядування навряд чи можна провести «без додаткових стресів для населення». На сьогодні спостерігається тотальне скорочення українського населення, окремо

відбувається внутрішня міграція не на користь окремих територіальних одиниць. У подальшому ці явища мають підштовхнути державу до прийняття рішучих дій по оптимізації органів місцевого самоврядування і доречним буде скористатися досвідом країни Норвегії, яка не є членом Європейського Союзу та Латвії, яка може бути взірцем для української держави на шляху до вступу у ЄС, як керівним принципом ефективного впровадження.

Важко не погодитися з Лялюк О.Ю. та Петренко І.В. з їхньою тезою про те, що Україна – єдина європейська держава, де немає системи контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, питання потребує обов'язкового розв'язання [18]. У цьому контексті вкрай необхідним та доречним було б запровадження інституту префекта [19], призначенням якого був би контроль за законністю діяльності органів місцевого самоврядування. Проте врешті-решт окрім забезпечення конституційності, верховенства права та законності на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, забезпечення прав і свобод людини і громадянина та їх гарантій, які визначають зміст і спрямованість

діяльності держави в цілому, не зайвим буде наділити цей інститут, або схожий орган і повноваженнями базового фінансового аналізу ефективності рішень не тільки з точки зору законодавства, а й у комплексі з економічною доцільністю прийнятих рішень чи висунутих пропозицій. Відповідно, це тягне за собою і високі вимоги до професіоналізму таких представників, їхнього підходу до справи та розуміння наслідків зворотного процесу від неналежно виконаних обов'язків чи бездіяльності.

Необхідність заснування органу, який буде виконувати функцію превенції, розглядаючи попередньо, а не постфактум саму ініціативу на основі аналізу якісних та кількісних показників, а також прогнозів перспективи життєздатності певних населених пунктів в тому, аби позбутися не тільки нераціональних витрат коштів, а й від свавілля посадовців муніципальних органів, які зловживають наданою їм владою у власних інтересах, приймаючи рішення задля особистого збагачення, певним чином обмеживши автономію органів місцевого самоврядування.

Contra spem spero!

Зачекаємо – побачим.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>
2. Ткачук А. Скандинавський шлях. Досвід реформ адміністративно-територіального устрою і місцевого самоврядування в Данії та Швеції. К. : Логос, 2015. 124 с.
3. Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) : Проект Закону України від 13.12.2019 р. № 2598. URL: <http://www.minregion.gov.ua/konceptiya-reformuvannya-miscevogo-samovryaduvannya-ta-teritorialnoyi-organizaciyi-vladi-v-ukrayini-333230/porivnyalna-tablicya-do-proektu-zakonu-ukrayini-pro-vnesennya-zmin-dokonstituciyi-ukrayini-schodo-decentralizaciyi-vladi-619673/>.
4. Мурзіна Т.А. Особливості формування систем місцевого самоврядування країн Європи (Швеція, Швейцарія, Норвегія, Чехія, Словенія). *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2019. №10. С. 148–153. URL: <http://pag-journal.iei.od.ua/archives/2019/10-2019/30.pdf>
5. Шумляева І. Удосконалення систем місцевого самоврядування у контексті реформ територіальної організації влади в країнах Північної Європи. *Аспекти публічного управління*. 2021. Том 9. № 2. С. 50–56.

6. Сияк Д. Деякі округи та муніципалітети мусимо об'єднувати примусово. URL: <https://decentralization.ua/news/10098?page=365>

7. Попко В.В. Система місцевого самоврядування в Королівстві Норвегія. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 1. URL: http://www.nbuv.gov.ua/UJRN/Chkur_2017_1_79

8. Місцеве самоврядування в країнах Скандинавії та Балтії. URL: <https://decentralization.ua/uploads/library/file/101Місцеве-самоврядування-в-країнах-Скандинавії-та-Балтії.pdf>

9. Місцеве самоврядування в країнах Скандинавії та Балтії. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/720/Ukrainian_finalver_bluebook_compressed.pdf

10. The Constitution of the Kingdom of Norway. URL: <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/1814-05-17>

11. Kommune og fylkesinndeling. URL: <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunestruktur/id751048/>

12. Norske fylke og kommunar. URL: <https://www.kartverket.no/til-lands/fakta-om-norge/norske-fylke-og-kommunar>

13. Administrative territorial structure and reforms in Latvia. URL: <https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/Administrative%20territorial%20structure%20and%20reforms%20in%20Latvia%20by%20Aivars%20Draudins%2C%20Latvia.pdf>

14. Петришин О.О. Реформа місцевого самоврядування: досвід Латвії. *Інформація і право*. № 2(33)/2020. С. 158–169. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/17_12.pdf

15. Government approves continuing territorial reform. URL: <https://eng.lsm.lv/article/politics/politics/government-approves-continuing-territorial-reform.a332295>

16. Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums. URL: <https://likumi.lv/ta/id/315654>

17. The Latvian competition authority imposes interim measures suspending concession agreements concluded between a municipality and two waste management companies. URL: <https://www.concurrences.com/en/bulletin/news-issues/september-2019/the-latvian-competition-authority-imposes-interim-measures-suspending>

18. Лялюк О.Ю., Петренко І.В. Зарубіжний досвід запровадження інституту префекта та його значення для України. *Проблеми законності*. 2020. № 148. С. 26–35.

19. Мінакова Є.В. Концепція інституту префекта як суб'єкта державного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 27–32. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/284372>

Мургіщева А. О., Біляк М. С. Емпіричний досвід розбудови місцевого самоврядування Норвегії та Латвії як інструмент вибіркового впровадження в Україні

У статті здійснюється порівняльний аналіз проведення реформи органів місцевого самоврядування таких країн Європи як Норвегія та Латвія з метою виявлення спільних рис та однакових підходів вдосконалення функціонуючої системи місцевого самоврядування для подальшого можливого застосування в Україні.

Приділена увага і правовому регулюванню муніципальних відносин та еволюції розбудови інституту місцевого самоврядування за окремий проміжок часу. Виявлена особливість сучасного стану децентралізації в цих країнах, а також освітлені існуючі форми управління, фінансування і комунікації органів місцевого самоврядування з державою. При дослідженні латвійського підходу запровадження місцевого самоврядування виявлені аналогічні особливості скандинавської моделі місцевого самоврядування з національними особливостями. Додатково перелічені окремі особливості адміністративно-територіального устрою.

Аналізуються прийоми, які використовуються в Латвії та Норвегії для стимулювання оптимізації системи місцевого самоврядування, створення ефективних муніципалітетів для забезпечення виконання функцій муніципального управління. В статті

розкривається перелік дієвих економічних та фінансових важелів заохочення муніципального реформування в Норвегії та Латвії, а також вказані результати відповідної реформи, опрацьовано адміністративні зміни, які відбулись за останні роки в цих країнах. У ході дослідження була виявлена однакова тенденція до укрупнення муніципалітетів в досліджуваній країнах шляхом добровільного об'єднання на підставі державних стимулів та свідомої інтеракції муніципалітетів.

Окремо розглянуті органи, які здійснюють контроль з боку держави за фінансовою діяльністю через фінансовий та майновий аудит. Перераховані повноваження асоціації місцевих і регіональних влад та неурядових організацій, які створені для надання певного роду послуг населенню.

Зауважено на доцільності запровадження в Україні інституту префекта або більш функціонального органу, призначенням якого був би контроль за законністю діяльності органів місцевого самоврядування. Зроблено акцент на необхідності використання успішного практичного досвіду децентралізації Норвегії та Латвії з урахуванням сучасних реалій.

Ключові слова: місцеве самоврядування, муніципалітет, муніципальна реформа, укрупнення, автономія місцевого самоврядування, скандинавська модель, децентралізація.

Murtishcheva A., Biliak M. Empirical experience of local government development in Norway and Latvia as a tool for selective implementation in Ukraine

The article provides a comparative analysis of the reform of local self-government in such European countries as Norway and Latvia with a view to identifying common features and similar approaches to improving the functioning system of local self-government for further possible application in Ukraine.

Attention is also paid to the legal regulation of municipal relations and the evolution of the development of the local self-government institution over a certain period of time. The peculiarity of the current state of decentralization in these countries is revealed, and the existing forms of management, financing and communication between local governments and the state are highlighted. The study of the Latvian approach to the introduction of local self-government reveals similar features of the Scandinavian model of local self-government with national peculiarities. Additionally, some peculiarities of the administrative-territorial structure are listed.

The article analyzes the methods used in Latvia and Norway to stimulate the optimization of the local government system and the creation of effective municipalities to ensure the fulfillment of municipal management functions. The article reveals a list of effective economic and financial levers to encourage municipal reform in Norway and Latvia, as well as the results of the relevant reform, and analyzes the administrative changes that have taken place in these countries in recent years. The study revealed the same tendency to consolidate municipalities in the studied countries through voluntary amalgamation based on government incentives and conscious interaction of municipalities.

The article also discusses the bodies that exercise state control over financial activities through financial and property audits. The powers of the association of local and regional authorities and non-governmental organizations established to provide certain services to the population are listed.

The author emphasizes the expediency of introducing in Ukraine the institution of a prefect or a more functional body whose purpose would be to control the legality of local self-government bodies. The author emphasizes the need to use the successful practical experience of decentralization in Norway and Latvia, taking into account modern realities.

Key words: local self-government, municipality, municipal reform, consolidation, local self-government autonomy, Scandinavian model, decentralization.

